

BERÉNYI MARIANNA

A DOLGOZÓ NŐ HÁZTARTÁSA

Sedlmayr Krisztina: *A modern háztartás születése. Változó stratégiák, változó gyakorlatok az 1930-as években Magyarországon*. Néprajzi értekezések 7.

Magyar Néprajzi Társaság, Budapest 2018

IAz első világháború Magyarországon is átalakította a középosztálybeli nők életstratégiáit; egyre többen vállaltak munkát, egyre többféle területen helyezkedhettek el, és munkaviszonyukat a házasságkötés után sem számolták fel. 1935-ben a budapesti feleségek 22 százaléka dolgozott. Ezzel párhuzamosan átalakultak a családok is: kevesebben éltek együtt, csökkent az otthonok mérete, átalakult a kívánatos lakás alaprajza, miközben azok egyre komfortosabbá is váltak. Bár mindez a dolgozó anyák, asszonyok számára kevesebb feladatot jelentett, mint az egykori nagy háztartások terheit cipelő előző generáció matrónáinak, munkahelyük mellett továbbra is a nőkre hárultak a házimunkával és a gyermekneveléssel járó feladatok. Mindez természetesen csak egyetlen eleme annak a komplex modernizációs folyamatnak, amely az 1930-as évek magyar társadalmát áthatotta.

ISedlmayr Krisztina *A modern háztartás születése. Változó stratégiák, változó gyakorlatok az 1930-as években Magyarországon* című kötete mégis a korabeli háztartások világát nyitja ki, hogy a hétköznapi élet egy szeletén keresztül bemutassa a városi középpolgárság átalakuló életmódját. Olyan világba kalauzol el, amelyben még a hasonló státusú családok életstratégiája és életvitele között is hatalmas eltérések lehettek, miközben mindenkit sújtott a háborús veszteség. Egyre többen látták be, hogy a boldog békeévek „úri” életmódja nem tartható fenn, ugyanakkor radikális modernizációról mégsem beszélhetünk. Sedlmayr Krisztina kötete pont azért érdekes olvasmány, mert a szerző teret enged annak az esetlegességnek, amely a modernizációt jelentette Horthy Miklós Magyarországon, különösen egy olyan területen, ahol nagyobb szerepet kapott az egyén, a mikroközösség saját döntése.

IA szerző éppen ezért különböző, egymástól teljesen eltérő forrástípusok elemzésére építette fel a kötetet. Az első egység a tágabb, nemzetközi környezet modernizációs törekvései irányából indít azzal, hogy feltárja, miként jelenik meg a lakótér és az életmód kívánt minősége a kortárs építészeti diskurzusban, milyen elképzelések formálták a korszak trendjeit. Ahogyan a többi fejezetben, itt is gazdag fényképanyaggal illusztrálva ismerhetjük meg, hogy az új elképzelésekből mennyit érzékelt Budapest lakossága, milyen új erőforrásokkal (gáz, elektromos áram) működő készülékekkel tehették könnyebbé munkájukat

a háziasszonyok. Ezt egészíti ki a következő fejezet, amely a korszak életvezetési mintáit, ideáit tükröző háztartási tanácsadó könyvek elemzésére épül. Sedlmayr ezt a bőséges és szerzteágazó, főleg az elérni kívánt célt összegző anyagot gazdag, sokrétű forrásként kezeli, éppen úgy, mint a közgyűjteményekben őrzött vagy magántulajdonban álló háztartási naplók vagy a kötet végén Móricz Zsigmond, Németh László, Komor András szépirodalmi szövegeit. A bemutatott háztartási naplók között pedig olyan különlegességek találhatók fel, mint Radnóti Miklósné Gyarmati Fanni 1935 szeptemberétől 1939 decemberéig vezetett háztartási naptára. Sedlmayr ezt a szűkszavú, bevételekre és fogyasztásra szorító adathalmazt összeolvasta Gyarmati Fanni napi eseményeket gazdagon közvetítő naplójával. A két különböző műfaj egybevetésével részletgazdag képet kaphatunk a fiatal értelmiségi pár mindennapjairól, otthonuk berendezéséről, rezsijükről, bevételeikről, a háztartás vezetéséről, a kozmetikai, egészségügyi kiadásairól, társasági, kulturális élettel járó költségekről. A híres házaspár életstratégiájának ad sajátos vetületet egy másik humán értelmiségi, gyermektelen család háztartási naplója, amely szintén a 30-as évek Budapestjének belvárosi létformáját tükrözi. A Jika (Györkösy) Alajos latin tanár 1929-től 1941-ig „Háztartásunk kezdetektől” címen napi bejegyzésekkel illusztrálta, milyen lehetett a korszak polgári életvitele, mi került az asztalra, hogyan utaztak, mennyit költöttek öltözködésre, milyen tárgyakat vásároltak a mindennapokban.

¶ Ez azért is fontos, mert a szerző muzeológusként egy másik fejezetben egészen más vetületből enged teret a tárgyaknak, a fennmaradt tárgyi örökség forrásértéke vizsgálatának. Külön hangsúlyt fektet a korszak háztartásainak budapesti múzeumi gyűjteményekben őrzött emlékeire, az elmúlt évtizedek állandó és időszakos kiállításaira. Mivel Magyarországon még nem készült a városi háztartás rendszerének, tárgyi világának lényegi kérdéseit feltáró kiállítás, *A modern háztartás születése* című kötet nemcsak izgalmas tanulmány, hanem egy nagyobb, több intézményt érintő különleges kiállítási projekt kezdete is lehet. A kiállítás létjogosultsága és a téma további kutatásának fontossága nem kérdés: a 21. század asszonyainak még mindig számolniuk kell azzal, hogy munkahelyi köteleességeik mellett egyaránt rájuk hárulnak a házimunka, a gyermekgondozás és a beteg családtagról való gondoskodás feladatai. Statisztikai, szociológiai, antropológiai, közgazdasági tanulmányok sora mutat rá arra, hogy hiába élhetnek a nők a modernizált háztartás lehetőségeivel, még mindig naponta átlagosan több mint egy órát – jóval többet, mint a férfiaknak – kell ezekkel a feladatokkal eltölteniük. Ahogyan a most megjelent kötet, egy átfogó kiállítás is hozzásegíthet bennünket ahhoz, hogy a változás érdekében megértsük ennek a kulturális hagyománynak a gyökereit.

A kötet borítóján látható plakát az 1930-as években készült zománcozott vaslemezes reklámtábla a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum gyűjteményéből



